

TA'LIM MUASSASALARIDA PSIXOLOG FAOLIYATINING TARBIYASI OG'IR BOLALAR BILAN ISHLASHDAGI O'RNI VA AHAMIYATI

Ashurov Ziyodjon Toyrjonovich

*Namangan viloyati Davlatobod tumani
maktabgacha va maktab ta'limi bo'limi*

*"Bolalarni ijtimoiy-psixologik qo'llab-quvvatlash
va inkluziv ta'lim" sho'basi mudiri*

Annotatsiya: Bolalar ijtimoiylashuv, tarbiya va ta'lim jarayonida qiyinchiliklarga duch kelishadi, o'zlarini shaxs sifatida rivojlantirishga intilmaydilar. Maqola maktab davridagi bolalarni tabiyasi og'ir bolalarni tarbiyalash sabablarini o'rganish va o'qituvchilar bilan psixologlar birgalikda ota-onalarga o'quvchilarning ta'lim jarayonini tashkil etishda o'z vaqtida tuzatish yordamini ko'rsatish masalalariga bag'ishlangan.

KIRISH

Tarbiyasi og'ir bolalar va ular bilan ishlash har doim psixologlarning diqqat markazida bo'lgan. Nima qilish kerak, ta'limga mos kelmaydigan, tajovuzkorlik, hissiy beqarorlik, o'z xatti-harakatlarini nazorat qila olmaslik, o'rganishni istamaslik, o'rganishga qiziqish yo'qligi, maktab motivatsiyasi past bo'lgan bolalar bilan qanday ishlash kerak? Psixologning qiyinchiliklarni, ularning sabablarini aniqlash va ushbu guruh bolalariga psixologik yordam ko'rsatishdagi roli zamonaviy dunyoda juda dolzarb va muhimdir. Maktab psixologlari oldida turgan vazifalar maktabda o'quv jarayonini optimallashtirishga yordam beradigan qulay psixologik muhitni yaratishdir. Maktab psixologi ko'pincha boshqa bolalardan sezilarli darajada farq qiladigan (minus belgisi bilan) bolalar bilan shug'ullanishi kerak. Psixologga u yoki bu tarbiyasi og'ir bolaga "qandaydir tarzda ta'sir qilish" haqidagi so'rov o'qituvchilar va ota-onalarning tez-tez so'rovlaridan biridir. Shu bilan birga, turli xil maktab o'quvchilari tarbiyasi og'ir toifasiga kiradi: o'qimagan, intizomsiz, turli xil asab va ruhiy kasalliklarga chalingan bolalar, voyaga etmaganlar ishlari bo'yicha komissiyada ro'yxatga olingan o'spirinlar, disfunktsiyali va yolg'iz bolalar deb ataladigan bolalar.

ASOSIY QISM

Psixologiyada tarbiya atamasidan tur va inson faolligi darajasini uning faoliyati, mushohadasi, tafakkuri, muloqoti kabi ko'rinishlari bilan bir qatorda belgilash uchun keng foydalaniladi. Inson axloqi tog'risidagi ilmiy tasavvurlar XX asrning boshlarida uni psixologik fanning predmeti deb e'lon qilgan vaqtdan boshlab, ayniqsa, shiddatli rivojlanish tusini oldi. Tarbiyaning zamonaviy tushunchasi tashqi rag'batga reaksiyalar to'plami doirasidan ancha chetga chiqadi. Shunday qilib, psixologik

lugʻatda tarbiya “tirik mavjudotga xos bolgan, ularning ichki va tashqi faolligi vositasidagi atrof-muhit bilan ozaro taʼsirdir. Odamning tashqi faolligi ostida har qanday tashqi koʻrinish: harakat, faoliyat, muomala, mulohaza, vegetativ reaksiyalar tushuniladi. Bolaning tarbiyasi tugʻilishdan boshlanadi. Uning birinchi oʻqituvchilari ota-onalar, keyin bolalar bogʻchasi tarbiyachilari va shundan keyingina-maktab oʻqituvchilari. Afsuski, ular ham alohida, ham jamoaviy ravishda koʻp xatolarga yoʻl qoʻyishadi. Uning rivojlanishida bola bir joyda turmaydi, u oldinga siljiydi. Ota-onasidan bola oddiy taqlid orqali buni qanday qilishni organadi, nima mumkin va nima mumkin emas. Bolaligida oʻz farzandiga yomon oʻrnak boʻlgan ota-onalar voyaga yetganda ularning tarbiyasida yuzaga keladigan muammolardan xoli emaslar. Tarbiyasi ogʻir bolalar - bu rivojlanishda nuqsonlari boʻlgan, xususan, axloqiy va deviant xulq-atvori, qatʼiy salbiy xatti-harakatlari boʻlgan bolalar. Tarbiyasi ogʻir - bu bola, maktab oʻquvchisi boʻlib, u alohida davolashni, oʻqituvchi va tengdoshlar guruhining diqqatini talab qiladi, bu individual yondashuvni talab qiladi. Koʻpgina taniqli oʻqituvchilar va psixologlarning xulosalari, shuningdek, zamonaviy tadqiqotlar natijalari shuni koʻrsatadiki, notoʻgʻri xatti-harakatlar va huquqbuzarliklarning kelib chiqishi maktab yoshdagi bolalarda kuzatiladigan xatti-harakatlar, oʻyinlar, organish yoki boshqa faoliyatdagi normadan chetga chiqishdir. Deviant xulq-atvorning rivojlanishining boshlanishi odatda bolaning oʻzini shaxs sifatida anglashi, ijtimoiy meʼyorlar va qoidalarni qabul qilish yoki rad etish boshlanishiga toʻgʻri keladi. Bunday xulq-atvor koʻnikmalari, tegishli faoliyat talablariga boʻysunish qobiliyati singdirilmagan bola, oxir-oqibat, har xil xatti-harakatlarning buzilishiga moyil boʻlgan intizomsiz shaxsga aylanadi. Bolaning ulgʻayishi va shaxs bolib shakllanishining asosiy davrida uning hamroh boʻlgan oʻqituvchilar ham oʻzlarining kasbiy faoliyatida koʻplab xatolarga yoʻl qoʻyadilar, bu esa bolaning pedagogik eʼtiborsizligiga, deviant xulq-atvoriga, turli xil ijtimoiy ogʻishlarga olib keladi.

XULOSA

Xulosa qilib aytadigan boʻlsam, bir guruh tarbiyasi ogʻir bolalarni ajratib koʻrsatib, psixologlar ular bilan ishlashni tashkil etishga harakat qilishlari, jumladan: ota-onalar uchun seminarlar oʻtkazish, ularning sabablari tahlil qilish, tarbiyasi ogʻir bolalarni tuzatish yoʻllari muhokama qilish, ota-onalardagi tanglikni bartaraf etishga qaratilgan maslahat ishlari, ota-onalar bilan individual ishlash. Shuningdek, psixolog va oʻquvchilar oʻrtasidagi muloqot jarayonining samaradorligini oshirishga hissa qoʻshadigan psixologik treninglar va meditatsiya mashqlaridan foydalanish, adekvat muloqot qobiliyatlarini rivojlantirish, oʻrganishga qiziqishning namoyon boʻlishiga, maktab motivatsiyasini kuchaytirishga yordam berishimiz kerak.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. To'laganova G.K. «Yosh davrlari va pedagogik psixologiya kursi bo'yicha tarbiyasi «qiyin» o'smirlar psixologiyasiga metodik kursyamatar»-
2. Fayziyev Ya. M. «Umumiy va tibbiy psixologiya». Toshkent Abu Ibn Sino nomidagi tibbiyot nashriyoti 2000.
3. G'oziyev E. G. «Tarbiyasi «Kiyin» o'smirlar psixologiyasi». Lektorga yordam. Toshkent-1984.
4. Раттер М. Помощь трудным детям. - М., 2004.
5. Рожков М. И. Воспитание трудного ребенка. Дети с девиантным поведением. Учебно-методическое пособие. М., ВЛАДОС, 2003.
6. <https://poisk--ru-ru.turbopages.org/turbo/poisk-ru.ru/s/s42664t3.html>